

У виборі форм і методів роботи важливо керуватися критерієм їх доцільності щодо ефективного формування в учнівській свідомості тісніших зв'язків з «малою батьківщиною» засобами літератури й ознайомлення з особливостями регіонального літературного процесу.

Шкільне вивчення своєрідності творчої постаті Богдана Бастюка, на нашу думку, якнайкраще сприятиме розвитку літературних і читацьких компетентностей його юних земляків, розкриттю їхнього творчого потенціалу, визначенню можливих шляхів власної самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Література рідного краю в школі: проблеми, значення, підходи (докладна аналітика). URL: <https://nus.org.ua/articles/literatura-ridnogo-krayu-v-shkoli-problemy-znachennya-i-pidhody-dokladna-analotyka/> (Дата звернення – 20.11.2023 р.)
2. Сорока П. Богдан Бастюк: мистецьке чотирипілля. Тернопіль: Астон, 2015. 144 с.

Зубренко Давид Сергійович,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет української філології,
Криворізький державний педагогічний університет*
Науковий керівник:
Ковпик Світлана Іванівна,
*доктор філологічних наук, професор,
кафедра української та зарубіжної літератур,
Криворізький державний педагогічний університет*

СПЕЦИФІКА АНАЛІТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Явище інклюзивного дискурсу в сучасній українській літературі останнє десятиріччя ХХІ століття помітно актуалізувало необхідність аналітичного осмислення у творах художньої літератури персонажів з особливими потребами. Адже саме така література сприяє формуванню позитивного ставлення в учнів до людей з особливими потребами. Функції таких творів:

зменшити відстань у спілкуванні з людьми з особливими потребами; Зазвичай, сюжети таких творів складаються з цікавих та нестандартних життєвих ситуацій, персонажі долають чимало труднощів, досягають успіху, змінюють світ, гуртують навколо себе інших. Автори таких творів з обережністю розповідають про життєві історії людей з особливими потребами і не для того, щоб викликати співчуття, а для того, щоб по-іншому поглянути на своє життя.

Українська письменниця О. Осмолівська вважає, що зображення персонажів з особливими потребами тісно пов'язане зі ставленням до таких людей у суспільстві. Природу людей з особливими потребами, на жаль. Поки ще не розуміють, бо в історії України був період, коли існувало повне неприйняття таких людей.

У 2019 році на книжковому форумі була порушена проблема: Якою має бути художня література про людей з особливими потребами? Якими мають бути персонажі з особливими потребами?

Тож усі ці питання вказують на необхідність формування нової стратегії дослідження та вивчення персонажів з особливими потребами на уроках літератури в школі.

Під час аналітичного осмислення персонажів з особливими потребами варто дуже добре вивчити історію або причини написання твору, адже письменники, зазвичай, презентують у творах художньої літератури ситуації, випадки, які мали місце в реальному житті, або ж мали чи мають прототипів.

Життєві ситуації потрапляють у фокус художнього зображення письменників не просто так. Ось тому важливо зрозуміти причини того, чому письменник головним персонажем свого твору обрав саме людину з особливими потребами, або ж яке місце такий персонаж займає у системі персонажів твору літератури. Інколи, такі персонажі виконують композивальні функції у сюжеті твору. Як, наприклад, персонаж Анна з особливими потребами у романі А. Нікуліної «Сіль для моря або Білий кит». Головна героїня роману підліток Ліза неймовірно любить море, щодня вона приходиться на своє улюблене місце. Але одного разу на своєму місці вона побачила жінку у

візку. Дівчину насторожило те, що доріжка до моря була вузька і на візку жінка сама не могла спуститися. У цьому проявилася її небайдужість до навколишніх. Ліза декілька разів звернулася до жінки, але та не відповіла. Відсутність реакції на звернення дівчини не давали їй спокою, а тому дівчина продовжувала говорити в голос, коментуючи свої дії. І раптом почула схвальний коментар від незнайомки. Голос жінки вразив Лізу, але найбільше вразило ствердження: «Ти молодець!» [1, с.13]. Незнайомка прокоментувала вчинок дівчини, яка перш ніж йти у воду, попросила дозволу скупатися у чужої жінки. Вихованість Лізи імпонувала жінці. Це й стала запорукою їхнього спілкування. Свій діалог вони почали саме про море, яке обидві дуже любили. Цей діалог виявився для Лізи пізнавальним, адже жінка розповіла дівчинці про те, що море не лише слухає, а й відповідає, коли з ним говориш. Ліза від захоплення вигукнула: «Ви – дивна!» [1, с.15]. Дівчині було цікаво у компанії п'ятидесятирічної жінки. Прощаючись, Ліза помітила, що море розбурхалося. До візка, на якому була жінка поступово підступала вода. Ліза вагалася як їй бути: «Може, запропонувати пересунути візок? Раптом море її потягне за собою? Що, як вона не вміє плавати? Вона ж не вибереться сама. Хоча... Може, вона тільки цього й чекає? На мить дівчині стало страшно за цю незнайомку» [1, с.16]. Але згадала, що жінка на прощання дуже впевнено сказала їй: «Я тебе не тримаю» [1, с.15].

Лише з третьої зустрічі Ліза наважилася спитати у жінки, чому вона не ходить і як довго вона пересувається візком. Проте Анна не відповіла їй. Подальші їхні контакти та розмови стосуються більше життя Лізи, аніж Анни. І це добре відчуває дівчина. Анастасія Нікуліна уникає надмірної акцентуації уваги реципієнта на тому, в якому стані Анна. Діалоги дівчини і жінки вибудовані так, аби зайвий раз не заподіяти Анні шкоди словом. У моменти коли Ліза не контролювала свої слова під час розмов з Анною, вона відводила погляд. Звичайно, їй кортіло знати усе про Анну та одразу, проте дівчина стримувалася.

Отже, авторка перший епізод зустрічі Лізи та жінки з особливими потребами презентує як подію-факт у житті дівчинки-підлітка, яка особливо не

акцентує свою увагу на тому, що незнайомка, з якою вона говорила біля моря, на інвалідному візку. Більше того, Ліза лише на деякий час вмикає милосердя до жінки, але не виявляє особливої ініціативи допомагати незнайомці. Аналітично осмислюючи місце персонажа з особливими потребами у творі художньої літератури варто звернути увагу на те, як інші персонажі пов'язані з ним і чому письменник моделює ситуації аби максимально виявити характеристичні риси персонажів з особливими потребами. Вважаємо, що варто акцентувати увагу учнів на тому, що письменники презентують необмежені можливості персонажів з особливими потребами, розкривають способи їхньої інтеграції у суспільство, вказують на особливості сприйняття їх іншими.

Такі персонажі мають не лише викликати співчуття, а можливо й не стільки співчуття, а допомагати читачам переосмислювати своє власне життя, знаходити радості у повсякденних справах, цінувати кожен момент життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нікуліна А. Сіль для моря або Білий кит: роман-буря. Київ: Vivat, 2017.

Ковтуненко Владислав Олександрович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет української філології,
Криворізький державний педагогічний університет
Науковий керівник:
Яременко Наталя Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет

ІМАГОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ВИВЧЕННІ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Головне завдання шкільного курсу «Зарубіжна література» полягає у формуванні читача, здатного сприймати художні твори, враховуючи їхню приналежність до різних культур та епох, художніх систем. На думку О. Ісаєвої, «формування грамотного, естетично розвинутого та творчого читача, що відчуває радість відкриття від спілкування з художнім твором, здатного до